

ד"ר יעקב בד לזכרו של ד"ר א. להמן

בין הגורמים החשובים ביותר לפיתוח המהיר של הארץ וליצירת התשתית של משק תעשייתי מודרני, יש למנות את הידע הרב שהביאו לארץ אנשי מקצוע מעולים בענפים שונים.

יש ענפים אשר פיתוחם המהיר מוסבר על רקע תרומה אישית של אדם אשר ספג את מיטב המידע, בזכות השכלתו ונסיונו, אדם אשר יכול היה לספק את הדרישות של מערכות החינוך וההשכלה בארצות המפותחות, אך העדיף להעביר את מטענו הרוחני הזה עמו לארץ.

אחת הדוגמאות המרשימות ביותר בתחום זה אפשר למצוא בדמותו של ד"ר ארנסט להמן ז"ל, לשעבר יו"ר הדירקטוריון של בנק לאומי לישראל.

ד"ר להמן הגיע לארץ בשנות השלושים והעלה את ענף הבנקאות האפופתיקאית לרמה, שהקדימה בהרבה את דרגת פיתוח המשק באותה תקופה. ד"ר להמן תפס לפני עלייתו עמדה בכירה באחד הבנקים הגדולים ביותר בגרמניה, אשר התמחו במימון הבנייה לדיוור ובגיוס אמצעים מציבור המשקיעים והחוסכים.

הבנקאי הדגול ז. הופיין, שעמד שנים רבות בראש בנק אנגלו-פלשטינה, הזרוע הפיננסית של ההסתדרות הציונית, הבין מלכתחילה את ההזדמנות, היוצאת מגדר הרגיל, אשר ניתנה לפיתוח מזורז של מערכת הבנקים ע"י צירוף כוחות מסוגו של ד"ר להמן.

הוא מסר לידו את ניהול הבנק האפופתיקאי הכללי, שהפך, תחת שרביטו, תוך זמן קצר, למוסד בעל מוניטין, הן במימון הבנייה והן ביצירת התשתית לגיוס הון מן הציבור, לפי מיטב השיטות המרכז-אירופאיות בתחום זה.

הצלחתו של ד"ר להמן היתה פרי של התמזגות מידע עיוני רחב ומעמיק עם שליטה על הכלים הטכניים והארגוניים למימוש היעדים המשקיים. מאז ומתמיד ראה ד"ר להמן בבנקאות בכלל ובענף האפופתיקאי בפרט אחד המכשירים היעילים לשם הכוונה ופיתוח הדרגתי של המערך המשקי. לכן הוא חילק תמיד, בארבעים שנות פעילותו הפוריה והמבורכת, את תשומת לבו בין קידום היעדים העסקיים, הארגוניים והניהוליים שעליהם היה מופקד במישרין לבין המחשבה על הבעיות המקרו-כלכליות.

הוא ראה את העצים וטיפל בהם כראוי — אך מעולם לא שכח את היער כולו. גם לאחר שתפקידו עברו את תחומי המימון האפופתיקאי והקיפו את כל מערכת הבנקאות הישראלית, עקב תמיד ד"ר להמן אחרי הנעשה בשטח של הדיוור העירוני על כל היבטיו הכספיים, המדיניים, החברתיים והארגוניים. מאחר שכל בעיות הפיתוח העירוני מובילות מן ההכרח לגורם הקרקע כבסיס

פיסי ומשקי — ייחס ד"ר להמן תמיד משקל רב לבעיות של המדיניות הקרקעית.

מעניין לציין, כי עם כל גישתו הליבראלית לבעיות המשק וזיקתו להתמודדות החופשית של כוחות השוק — דגל ד"ר להמן ביחס לקרקע בעקרון של בעלות לאומית, וזה לאו דווקא מתוך השקפת עולם, כי אם גם מתוך הכרה כלכלית ברורה של האופי המיוחד במינו של גורם זה בין יתר גורמי הייצור. הוא היה משוכנע שהעקרון של בעלות לאומית חשוב ביותר במדינה בעלת היצע מצומצם של קרקעות עירוניות לעומת הביקוש ההולך וגובר של התושבים המקומיים והתושבים הפוטנציאליים — היינו יהדות הגולה, אשר קליטתה בארץ היה מאז ומתמיד היעד המרכזי של ישוב הארץ.

ד"ר להמן נשאר נאמן להשקפה זו בכל ימות חייו — ולא פעם קרה שהשגותיו בתחום זה היו יותר קיצוניות ושאפתניות מאשר אלו של המוסדות והאישים אשר היו מופקדים במישרין על הנעשה בתחום זה.

שמעתי מפיו, כי עוד בשנות השלטון המנדטורי, הרגיש לאחר פגישה עם קברניטי ההסתדרות הציונית והקרנות הלאומיות, כאילו הוא היה "הסוציאליסט" התקיף ביותר ביניהם.

ד"ר להמן היה רגיש ביותר לבעיית הספסרות בקרקעות עירוניות והשקיע מאמצים מרובים ביצירת תריסים נגד תופעה זו, אשר פגעה באופן חמור בהכוונה של התכנון העירוני לכיוונים הרצויים מבחינה לאומית-ציבורית.

כאיש המחשבה והמעשה, הקדיש ד"ר להמן תשומת לב רבה לבעיה הכאובה של רישום המקרקעין בישראל. הוא התריע על הסתירה בין התפיסה המשפטית אשר באה לידי ביטוי בחוק המקרקעין לבין הפיגור המדאיג בהכנת הכלים לרישום הזכויות.

הוא הירבה להשתמש בהופעותיו הציבוריות, כגון בנאומו באסיפה השנתית של בנק אפותיקאי הכללי — כדי להצביע על הצורך להקדיש את המשאבים הדרושים לתיקון המעוות בתחום חיוני זה. מן הראוי לצטט כאן כמה קטעים מדבריו, הנשמעים היום לא פחות אקטואליים ואתגריים מאשר בשנות השבעים. בנאומו באסיפה הכללית השנתית של הבנק האפותיקאי הכללי בע"מ, במרס 1975, אנו מוצאים את הקטע הבא:

"זה שנים רבות נאלץ אנוכי בכל אסיפה כללית של הבנק האפותי-

קאי לחזור ולהצביע על אזלת היד של השלטונות שלנו להשליט סוף-סוף סדר ברישום המקרקעין, וביחוד בסקטור העירוני. לצערי, לא נשתנה דבר בתחום זה גם בשנה הנסקרת. על משמעותו המשקית של מחדל זה דיברתי כבר כה רבות, עד שרצוני לוותר הפעם מלחזור ולהוכיח את הנזקים החמורים הנגרמים ממצב זה, של חוסר הסדר במקרקעין.

יש לי הרושם, שאצלנו פשוט אין שוקדים על מציאת פתרון לעניינים מסויימים אשר — אף כי הם עשויים להביא תועלת לציבור — אין בהם כדי להבטיח הישגים בזירת הפוליטיקה הפנימית... מוזר הדבר, שבארצנו שייכים ענייני קרקע וספרי האחוזה לתחום סמכותו של משרד החקלאות. לצערי, אינני יכול לומר כי שמעתי אי-פעם דבר ממשרד זה, שממנו אפשר להסיק, כי מטפלים שם ברצינות בסוגיה זו."

הרעיון של הקמת מכון לחקר שימושי הקרקע, מצא מלכתחילה הד חיובי אצל ד"ר להמן, וכאיש מעשה הוא גרם לכך, שהמוסדות הנתונים להשפעתו — הבנקים האפותיקאיים — יתנו את ידם להגשמתו, הן מבחינה ארגונית והן מבחינה כספית. ד"ר להמן התייחס בזמנו באהדה לרעיון הקמת המכון, והיטה תמיד עניין רב לפעילות המחקרית והפובליציסטית שלו, ויזם דיונים מטעם המכון.

לא כאן המקום להעלות על נס את תרומתו של ד"ר להמן בתחומים שאינם קשורים במישרין בבעיות הקרקע — אבל אין לסיים שורות אלו מבלי להזכיר את חלקו המכריע של ד"ר להמן בהנהגת שיטת ההצמדה בשוק ההון בשנות השישים — שיטה התופסת עד היום הזה מקום מרכזי במערך הפיננסי שלנו ומעניקה להתמודדות באינפלציה ממד מיוחד במינו, שאין דוגמתו במשק של ארצות אחרות.

השיטה התרחקה בהרבה מרעיונותיו המקוריים וכוונותיו של ד"ר להמן בעת הנהגתה — ולכן אין לייחס לה את מכלול הבעיות שצמחו במרוצת השנים בתחום זה והגורמות התלבטויות רבות במשק הארץ.

דווקא בחזית הזאת דרוש לנו היום — יותר מאי פעם — אדם בעל שיעור קומה כמו ד"ר להמן — בעל אופקים רחבים והבנה מעמיקה וכושר פעולה, כדי להדריך את המשק לקראת מציאת מוצא מן הסבך שבו הוא נתון.

